

МОВОЗНАВСТВО. ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

УДК [811.112.2+811.161.2]’246(477.85)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.4/29.209636>

Галина СЕНИК,
orcid.org/0000-0001-7146-2884
кандидат філологічних наук,
асистент кафедри германського, загального і порівняльного мовознавства
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(Чернівці, Україна) *halynasenyk@yahoo.de*

**МОВНІ КОНТАКТИ ТА БУКОВИНСЬКА НІМЕЦЬКА МОВА
(BUKOWINER DEUTSCH): НАСЛІДКИ КОНТАКТУВАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ ТА НІМЕЦЬКОЇ МОВ НА БУКОВИНІ**

Метою статті є аналіз німецько-українських мовних контактів у лексичі та висвітлення їх діахронічного розвитку. За часів Австро-Угорської монархії (1775–1918 рр.) Буковина стала багатомовним суспільством. Представники різних етнічних груп спілкувалися німецькою мовою. Білінгвізм, або багатомовність, буковинців призвів до запозичень різного роду. У статті охарактеризовано вплив німецької мови на буковинський діалект сучасної української мови та, навпаки, української на буковинську німецьку мову, який автор експериментально довела у 2012 році. Запропоновано новий ареально-типологічний підхід до вивчення українсько-німецьких мовних контактів на Буковині. Розроблено комплексну методику аналізу запозичень з німецьким етимом у різних районах Буковини та реліктів Bukowiner Deutsch у часовому і віковому вимірах на основі вільного асоціативного експерименту, проведеного з носіями української і німецької мов різних вікових груп, яка виявилася ефективною і дала змогу встановити закономірності і відмінності в адаптації запозичень і в їх ареальному поширенні, а також в інтерферентних явищах на теренах Буковини, в Німеччині й Австрії; розкрито і пояснено механізми виникнення і стабілізації інтерферентних явищ у німецькій мові Буковини; з'ясовано роль української мови у формуванні Bukowiner Deutsch.

Вплив німецької мови на українську мову був набагато глибшим на основі її культурного престижу. Буковинські говірки зазнали значних змін на лексико-семантичному рівні, найбільшою різноплановістю вирізняється семантична інтеграція. Інтерферентні явища під впливом української мови у мові буковинських німців найпоширеніші на синтаксичному рівні та виражені калькуванням українських словосполучень.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо як у вивченні функціонування запозичень з німецьким етимом у мові населення Буковини, так і у відстеженні деяких з них в основному фонді сучасної української мови, оскільки цей процес ще не завершився і потребує ґрунтовного аналізу.

Ключові слова: мовні контакти, буковинська німецька мова, запозичення, Австро-Угорська монархія, багатомовність, змішування мов.

Halyna SENYK,
orcid.org/0000-0001-7146-2884
Candidate of Philological Sciences,
Assistant at the Department of German, General and Comparative Linguistic
of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
(Chernivtsi, Ukraine) *halynasenyk@yahoo.de*

**LANGUAGE CONTACTS AND BUKOVINIAN GERMANY LANGUAGE:
RELICTS OF CONTACTS BETWEEN UKRAINIAN
AND GERMAN LANGUAGES IN BUKOVINA**

The given thesis offers a new areal and typological approach to the study of the contacts between Ukrainian and German languages in Bukovina. The complex methodology has been devised to analyze the loans with the German etymon in different Bukovinian regions as well as Bukowiner Deutsch relicts. The analysis has been carried out in temporal and age dimensions on the basis of free associative experiment, conducted among the native speakers of Ukrainian and German languages of different age groups. The methodology proved to be effective and made it possible to determine the regularities and distinctions concerning the adaptation of the loans, as well as their areal spread and interference phenomena in Bukovina, Germany and Austria. The mechanisms of formation and stabilization of interference phenomena typical of the German language in Bukovina have been revealed and clarified.

The speech contacts of the speakers of both languages in Chernivtsi were much more intense than those in the countryside. Therefore, the number of borrowings from German is bigger here. However, the degree of stabilization of the borrowed vocabulary in the city is not different from the rural areas. Nowadays every third word is often used. 64.6% of borrowings fell out of use or they are used very rarely.

Words borrowed from the German language (61.2%) are rarely used nowadays in Bukovina or even went out of use, and 38.8% of their total number is integrated into the language as those, which are commonly used and can eventually enter the main vocabulary of the Ukrainian language.

Most interlocutors borrowed words from the representatives of the older generation and many borrowed items lost its relevance due to the extralinguistic factors. Words from such thematic groups as cuisine, agriculture, trade and handicraft (ironworking, painting, needlework, carpentry, blacksmithing, construction, etc.) are often used. They are transmitted from generation to generation and, in many cases, are still in demand.

The objective of the given research is to analyze German-Ukrainian language contact in the word-stock and to reflect it in diachronic development. Under the rule of the Austrian-Hungarian Empire (1775–1918) Bukovina became a multilingual society. The representatives of different nationalities favoured the German language. Bilingual and multilingual tendencies in the language and speech of Bukovynians resulted in borrowings of different kinds. This article explores the influence of the German language on the Bukovynian dialect of the Ukrainian language and visa versa – that of the Ukrainian language on the Bukovynian German. The author defines the lexical borrowings as remnants of these contacts on the basis of experiments in Germany/Austria and Ukraine.

Key words: areal typology, language contacts in Bukovina, interference, loan, Bukowiner Deutsch.

Мова є дзеркалом мовної спільноти. Це твердження можна довести наступною цитатою Ф. Шиллера (Schiller, 1962: 74): «Мова є дзеркалом нації, коли ми дивимось у це дзеркало, то нам з'являється велика влучна картина про нас самих». Для нас важливо, що різноманітні суспільні відносини впливають на мову. Це часто можна спостерігати у змінах як на лексичному рівні, так і на семантичному. Цей факт можна чітко простежити на прикладі лексики Західної та Східної України, оскільки це два різні суспільні устрої. Дюкерт (Dückert, 1962) справедливо зазначає, що лексика постійно пристосовується до змін згідно з потребами соціальної комунікації – за допомогою неологізмів або лексичних запозичень, а також змін у вживанні та значенні вже наявних слів.

Мовний контакт залишає сліди, тому є сенс шукати в цих слідах підказки щодо самого процесу мовного контакту.

За словами М. Вандрушки (Wandruschka, 1971: 128), «багатомовність є основою змішування мов». По всьому світу наявні багатомовні індивідууми, групи людей, меншини та навіть держави. Наприклад, візьмемо Швейцарію, де багатомовність є політично встановленою, і саме такою була й Буковина за часів Австро-Угорської монархії 1775–1918 років.

Тема мовного контакту як частини культурного контакту залишається досить актуальною навіть нині. Низка наукових праць У. Вайнрайха, М. Вандрушки, М. Кочергана, Ю. Жлуктенка, О. Гвоздяка, О. Огуя та інших мовознавців присвячена цій темі.

Метою цієї статті є висвітлення явища зміни мови серед німецького населення під впливом українською мови в Північній Буковині та впливу

німецької мови на буковинські говірки української мови. Ми маємо проаналізувати явище змішування мов та його діахронічний розвиток.

Змішування мов найлегше відбувається в лексичній. Недосконалість та непостійність кожної людської мови найбільш яскраво проявляється в лексичних структурах. Переймання окремих слів та цілих словосполучень з інших мов, перетворення та утворення за зразком іншомовних слів є складним процесом. Виникнення мовної інтерференції в багатонаціональній Буковині зумовлене функціональним статусом та ступенем генетичного чи типологічного споріднення змішуваних мов (Oguy, 2008/9: 64).

Переплетіння між Буковиною та Австрією виникло не випадково, оскільки історичні та культурні події обох країн були тісно пов'язані між собою (Smal-Stocky, 1942: 212). Політичне та економічне правління Австрії на Буковині тривало досить довго. У багатьох сферах повсякденного життя можна було спостерігати чимало запозиченої лексики. Не дивно, що сліди австрійців у колишній провінції можна віднайти в культурі, пам'ятках, традиціях, а також у мові. Німецька мова відіграла на Буковині функцію *lingua franca* та стала мовою міжнаціонального спілкування. Щодо мовної ситуації на Буковині, ми маємо інформативні статистичні дані про рівень досконалості мови різних соціальних груп. З огляду на ці дані, можна припустити, що вплив німецької мови на українську був найсильнішим у галузі адміністративного управління, економіки, фінансів, транспорту та торгівлі. Все адміністративне управління було зосереджене в руках людей, які розмовляли німецькою мовою, судочинство велося німецькою мовою, німецькою

мовою проводилися заняття в школі, загалом весь державний апарат був німецькомовним. Той, хто хотів вступити в будь-які стосунки з державою, повинен був уміти розмовляти німецькою. З розвитком австрійської ідеї держави, з яким долею пов'язані народи Дунайського регіону, в австрійській народній державі розвинулася інша функція німецької мови, а саме бути посередником між цими народами (Smal-Stockuj, 1942: 212).

Використання мови залежить від багатьох факторів:

- мовної ситуації, в якій людина перебуває;
- багатомовності людини та її оточення;
- мовної спільноти, до якої вона належить;
- рівня розвитку багатомовності серед представників цієї мовної спільноти;
- функціонального статусу мови, будь то домінуюча чи підпорядкована мова країни.

Використання мови залежить також від психологічних критеріїв: від психотипу, настрою, вікових особливостей та інтелектуального рівня людини. У Чернівцях німецька мова стала мовою міжнаціонального спілкування. Водночас німецька мова вважалася мовою «хорошого суспільства» міста. Таким чином, ціле місто мало «німецький» характер, який підсилювався пресою, що публікувалася німецькою мовою. До Чернівців завжди приїздили люди з провінції, які працювали тут, а також діти, які навчалися у школах та вищих навчальних закладах.

Численні німецькі запозичення увійшли до лексики українського населення з військової справи. Наприклад: гвер (das Gewehr) – гвинтівка, куферок (der Koffer) – валіза, мельдувати (sich melden) – доповідати та інші. Під впливом постійного спілкування з носіями німецької мови виникли й інші запозичення з німецької мови – дієслова з українськими закінченнями чи суфіксами. Більшість із них передавалися в усній формі і їх неможливо знайти в словниках. Наприклад: *гайцувати* (heizen) – топити, *гендлювати* (handeln) – торгувати, *трафити* (treffen) – влучити, *урлоп* (der Urlaub) – відпустка, *шуруп* (die Schraube) – гвинт, *братрура* (das Bratrohr) – духовка, *клямка* (die Klinke) – ручка, *рондель* (das Reindl) – невелика каструля, *мореля* (die Marille) – абрикоса, *обцас* (der Absatz) – каблук, *ташка* (die Brieftasche) – сумка, *гимбиль* (der Nobel) – рубанок, *книдлі* (der Knödel) – ліниві вареники, *обцуги* (die Zange) – великі кліщі, *райтки* (die Reithose) – галифе, *рашпель* (die Raspel) – напилник, *рушта* (der Rost) – круги на плиті, *фана* (die Fahne) – прапор, *шіфа* (das Schiff) – корабель, *итрика* (die Strecke) – дорога, *фист* (fest) – порядно, *цурік*

(zurück) – назад, *фертік* (fertig) – готово та інші. Корінь німецький, проте префікси та суфікси чи навіть закінчення українські, наприклад: німецький іменник корабель (середній рід) отримує закінчення в буковинському діалекті – *a* і стає *schifa* (жіночий рід), німецьке дієслово treffen трапляється з українським закінченням – *ити* і використовується як *трафити*. Отже, разом із запозиченнями з німецьким етимологом існують також суто українські синоніми: *шіфа* (німецьке запозичене слово) та *корабель* (українське слово), *трафити* походить з німецької мови (treffen), а дієслово *зустріти* є українським відповідником, хоча обидва варіанти вживалися досить часто (Senyk, 2014: 166).

Завдання дослідження – проаналізувати використання німецькомовної запозиченої лексики різними поколіннями та прослідкувати, який вплив мала українська мова на німецьку:

- у старшого покоління (від 70 років);
- у людей середнього віку (від 40 до 70 років);
- у молодого покоління (до 40 років).

Для свого анкетування ми відібрали 100 найпоширеніших запозичень з німецької мови та попросили інформантів ідентифікувати їх за трьома критеріями: часто вживані, зрідка вживані, вийшли з обігу. Було опитано представників трьох поколінь різних районів, які раніше перебували під австрійським правлінням. На основі проведеного аналізу ми встановили таке: з розвитком суспільства німецькомовні запозичення у буковинських говірках української мови вживаються не так часто, як це було раніше. В основному вони належать до активного лексичного запасу старшого покоління. Люди похилого віку здебільшого не мають уявлення, що слова, які вони вживають щодня, походять з німецької мови, хоча вони також дуже добре знають і українські синоніми. Ще з дитинства вони звикли використовувати ці німецькомовні запозичення. А от люди середнього віку, що проживають у селі, вживають ці слова зрідка. Молоде покоління практично не використовує запозичення з німецьким етимологом. Низький відсоток вживання німецькомовних запозичень є наслідком того, що більшість предметів, які були в активному вжитку ще у XIX столітті, сьогодні не використовуються. З часом запозичення, можливо, й зникнуть взагалі. Багато мовців відмовилися від німецькомовних запозичень на користь українських чи то навіть російських синонімів (Сеник, 2016: 240).

Варто також наголосити, що кількість використаних запозичень з німецьким етимологом відрізняється залежно від району. У Заставнівському

районі опитані респонденти старшого покоління розуміють до 90% наведених слів. Мовці Іван Дулеба (с. Мусорівка, 91 рік) та Анастасія Габуза (с. Онут, 87 років) розуміють майже кожне запозичення з німецьким етимологом і можуть пояснити їх значення та назвати українські синоніми. До 50% запозичень відомі онуці Івана Дулеби Галині Дулебі, але розуміє вона тільки 20% з них. Цікаво й те, що залежно від статі опитуваного мовця відрізняється й розуміння значень німецькомовних запозичень. Не всі респонденти жіночої статі розуміють такі запозичення: укр. *обцуги* – нім. *Hebzange* «кліщі», укр. *райтки* – нім. *Reithose* «широкі чоловічі штани», укр. *рашпіль* – нім. *Raspel* «напильник», які дуже чітко розуміє і вживає чоловіча половина населення. Натомість чоловіки не обізнані з німецькими словами, які стосуються домашнього господарства чи кухні, їх розуміють переважно жінки: укр. *братрура* – нім. *Bratrohr* «духовка», укр. *клямка* – нім. *Klinke* «ручка», укр. *рондель* – нім. *Reindl* «невисока каструля», укр. *мореля* – нім. *Marille* «абрикос», укр. *обцас* – нім. *Absatz* «духовка», укр. *шпанга* – нім. *Spange* «шпилька», укр. *братванка* – нім. *Bratpfanne* «сковорідка». Схожа ситуація у Кіцманському районі. Старше за 70 років покоління розуміє близько 80% німецьких запозичень, а вже їхні діти та онуки – лише третину наведених слів. Деяким онукам цього покоління відомі тільки 10% слів, наприклад: Дмитро Камбур (с. Верхні Станівці, 19 років) знає 12 слів зі ста. Це свідчить про те, що з кожним роком кількість запозичень з німецьким етимологом у буковинському діалекті української мови зменшується. Є і дуже цікаві анкети зі Сторожинецького району. Наприклад, Ярослав Яцко (с. Великий Кучурів, 31 рік) народився в єврейській частині села. Незважаючи на свій вік, він використовує 59 запозичень зі 100 наведених в анкеті, розуміє ще 32 слова, але не вживає, отже, йому відомі 91% запозичень з анкети.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у дослідженні запозичень з німецьким етимологом у Глибочькому, Путильському та Вишницькому районах.

За часів Австро-Угорської монархії 1775–1918 років не тільки німецька мова зазнала впливу в Північній Буковині, а й навпаки, українська мова мала вплив на німецьку. Це результат білінгвізму, який тоді був звичним явищем для Північної Буковини, що також призвів до змішування двох мов. Деякі речі та терміни українців були також новими для тих, хто розмовляв німецькою, вони перейняли назви цих

слів, оскільки це було зручно. Вимова, словотворення та побудова речень української мови. Відносини між двома народами, спільне життя стали причинами запозичень різного роду: нім. *Kutja* – укр. *кутя*, нім. *Pipinke* – укр. *опеньки*, нім. *Kolatsche* – укр. *калач*, нім. *Durak* – укр. *Дурень*, нім. *Leidak* – укр. *лайдак*, нім. *Kascha* – укр. *каша*, нім. *Haluschki* – укр. *галушки*, нім. *Hreczka* – укр. *гречка*, нім. *Borschtsch* – укр. *борщи*, нім. *Bida* – укр. *біда*. Нижче наведено також декілька прикладів перекладу запозичень під впливом української мови: замість «це коштує багато» – «це коштує дорого», «так швидко, наскільки це можливо» – «якнайшвидше», «так добре, наскільки це можливо» – «якнайкраще», «це досить важко» – «це доста важко», «я не можу заснути» – «мені не спиться» (Seiler, 1925: 5).

За словами Огуя, «майже 140-річне контактування німецької та української мов сприяло їхньому зближенню, так званому союзу мов, який, однак, надалі не розвивався внаслідок історичних подій (в основному через Першу світову війну та розпад Габсбурзької монархії)» (Oguy, 2008/9: 64). У 1940 більшість німців змушені були покинути Буковину, проте «старі буковинці» не забули своєї буковинської німецької мови. Наше дослідження українсько-німецьких мовних контактів показує вплив української мови на німецьку до наших днів. Ми попросили буковинських німців заповнити анкету із 30 запозиченими словами та 30 ідіоматичними виразами. Як засвідчили анкети буковинських німців (серед яких, зокрема Йозеф Монастерський, Нордгайн-Вестфален, 82 роки), доктор Еріх Бек (м. Зіндельфінген, 80 років) – Німеччина; Леонтіне Кас (78 років), сімейна пара Ісідор (86 років) та Жозефа Гартман (82 роки) з м. Лінц, доктор Інгрід Нарганг (84 роки) з м. Енгельгартсцель, Роман Константинюк (80 років) з м. Грац (Австрія), більшість представників розуміють до 80% запозичень з українським етимологом. Вони покинули свою батьківщину ще в дитячому віці, але все своє життя вживали ці слова і пам'ятають їх. Варто зазначити, що більшість представників старшого покоління розуміють до 80% запозичень з українським етимологом. Цього не можна сказати про їхніх дітей та онуків, які, на жаль, не розуміють запозиченої з німецької мови лексики.

У роботі було проведено соціолінгвістичний експеримент на основі анкетування 115 мешканців Буковини з різних районів, які за часів Австро-Угорщини були під австрійським правлінням, та 30 колишніх німців й австрійців, які змушені були покинути свою Батьківщину, поза межами

буковинського ареалу, а саме в Німеччині й Австрії, де вони проживають.

Результати опитування респондентів дають змогу стверджувати: за територіальною ознакою на Буковині найвищий відсоток (44,3%) часто вживаної запозиченої з німецької мови лексики зафіксовано в Заставнівському районі. Тут інтенсивно вживаються як усі частини мови, так і запозичені лексеми більшості тематичних груп. Найнижчий відсоток часто вживаної запозиченої з німецької мови лексики зафіксовано в Глибоцькому районі – 30%. Більшість інформантів ідентифікують слова анкети як такі, що вживаються зрідка або вийшли з обігу – 70%. Загалом запозичені з німецької мови слова (61,2%) вживаються нині на Буковині зрідка або взагалі вийшли з обігу, а 38,8% від їх загальної кількості ідентифікуються як такі, що інтегрувалися в мові як часто вживані і з часом можуть увійти до основного словникового фонду української мови.

У віковому вимірі в усіх районах встановлено, що покоління, старше за 70 років, розуміє близько 80% німецьких запозичень, а вже їхні діти – лише третину наведених в анкеті слів. Деяким онукам старшого покоління відомі тільки 10% слів зі ста названих нами. У часовому вимірі у синхронії нам вдалося підтвердити, що з кожним роком кількість запозичень із німецьким етимологом у буковинському діалекті української мови зменшується.

Леонтіне Кас з м. Лінц навіть продекламувала вірша, в якому переплелися усі мови, якими тоді розмовляли на Буковині:

*Prosym pane, beißt der Hund?
Ne bijjsja, ne bijjsja, er beißt nicht,
sonst nehme ich Hacktopor
und schneide Dir picior.*

У цьому вірші слова *просим пане* та *не бійся* є запозиченими з німецької мови українськими говірками, а слово *picior* походить з румунської мови. На завершення слід зазначити, що інтерференція – це взаємодія різних систем мови. Результат цього процесу залежить від особливостей цих систем, від механізму змішування мов, а також від екстралінгвістичних факторів. Дослідження процесу мовної інтерференції у німецькій та українській мовах є невідкладним, оскільки час старшого покоління проходить досить швидкоплинно. Наступною темою нашого дослідження стане «Буковинська німецька мова як явище мовної інтерференції».

Розроблено комплексну методику аналізу запозичень з німецьким етимологом у різних районах Буковини та реліктів *Bukowiner Deutsch* у часовому і віковому вимірах на основі вільного асоціативного експерименту, проведеного з носіями української і німецької мов різних вікових груп, яка виявилася ефективною і дала змогу встановити закономірності і відмінності в адаптації запозичень і в їх ареальному поширенні, а також в інтерферентних явищах на теренах Буковини, в Німеччині й Австрії; розкрито і пояснено механізми виникнення і стабілізації інтерферентних явищ у німецькій мові Буковини; з'ясовано роль української мови у формуванні *Bukowiner Deutsch*.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мартине А. Распространение языка и структурная лингвистика. *Новое в лингвистике*. Москва. 1972. № 6. С. 83.
2. Огуй М., Огуй О. Німецька мова на Буковині: утвердження, функціонування та занепад у багатомовному краї. *Буковинський журнал*. № 1(83). 2012 р. С. 198–203.
3. Oguy O. D. „Deutsch in der mehrsprachigen Bukowina“. In: *Göttinger Beiträge zur Sprachwissenschaft*. Heft 17/18. Göttingen. 2008/9. S. 51–73.
4. Сенік Г. І. Результати українсько-німецьких мовних контактів у буковинському мовному ареалі та на територіях переселення буковинських німців. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики*: науковий журнал, випуск № 1–2(11–12), частина 2. Чернівці. 2016. С. 238–242.
5. Яцюк І. Я. Німецький діалект Карпатського регіону України : автореферат дис. на здобуття ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Київ. 1996. 18 с.
6. Bukowina (Buchenland). *Handwörterbuch des Grenz- und Auslandsdeutschtums*. Breslau, 1933. Band 1. S. 611–644.
7. Czochralski J. Zur sprachlichen Interferenz. *Linguistics* 67. 1971. S. 5–36.
8. Drosdowski G. *Damals in Czernowitz und rundum. Erinnerungen eines Altösterreichers*. Klagenfurt : Verl. D. Kl. Zeitung Kärnten. 1984. 200 S.
9. Dücker J. Untersuchungen auf der lexikalischen Ebene anhand ausgewählter Konkurrentengruppen. *Linguistische Studien / Hrsg. von A. Reihe*. Berlin, 1974. S. 45–67.
10. Schiller Friedrich. *Deutsche Gröse / Carl Hanser. Sämtliche Werke*. 3. Aufl. München. 1962. Band 1. 324 S.
11. Seiler F. *Die Entwicklung der deutschen Kultur*, Band 1. 1925. S. 1–9.
12. Senyk. H. *Sprachkontakte und Bukowiner Deutsch. Kontaktsuren heute. Die Ukraine und der deutschsprachige Raum*. Herausgegeben von Oleksandr Oguy unter Mitwirkung von Zeliko Uvanovic. Aachen : Shaker Verlag, 2014. Band I. S. 163–176.
13. Smal-Stockyj R. Die germanisch – deutschen Kultureinflüsse im Spiegel der ukrainischen Sprache. Leipzig, 1942. S. 13, 196, 202–203, 212.

14. Wandruschka M. Interlinguistik. Umriss einer neuen Sprachwissenschaft. München. 1971.
15. Weinreich U. Languages in contact. New York 1974. Deutsche Übersetzung: Sprachen in Kontakt. München. 1977.

REFERENCES

1. Martine A. Rasprostraneniye jazyka I strukturnaya lingvistika. Novoye v lingvistike. Moskva. 1972. No. 6, p. 83 [The spread of language and structural linguistics. New trends in linguistics]. Moskva. 1972. No. 6, p. 83 [in Russian].
2. Oguy M., Oguy O. Nimetska mova na Bukovyni: utverdzhennya, funktsionuvannya ta zanepad u bahatomovnomu krayi. Bukovynskyi zhurnal No.1 (83) 2012. S. 198–203. [The German language in Bukovina: establishment, functioning and decay in a multilingual province. Bukovinsky magazine No.1 (83)]. 2012, pp. 198–203 [in Ukrainian].
3. Oguy O. D. „Deutsch in der mehrsprachigen Bukowina“. In: Göttinger Beiträge zur Sprachwissenschaft. Heft 17/18. Göttingen. 2008/9. S. 5–73. [German in the multinational Bukovina. In notes on linguistics Göttingen. Volume 17/18. Göttingen]. 2008/9, pp. 5–73 [in German].
4. Senyk H. Rezultaty ukrajinsko-nimetskykh movnykh kontaktiv u bukovynskomu movnomu areali ta na terytorijach pereselennja bukovynskykh nimtsiv. Aktualni problemy romano-hermanskoji filolohiji ta prykladnoji linhvistyky: naukovyj zhurnal, vypusk No.1–2(11–12). Tschernivtsi. 2016. S. 238–242. [Results of Ukrainian-German language contacts in the Bukovynian language area and in the territories of resettlement of Bukovynian Germans. Current issues of Romano-Germanic philology and applied linguistics: scientific journal, issue 1–2 (11–12), part 2]. Chernivtsi. 2016, pp. 238–242 [in Ukrainian].
5. Yatsyuk I. Ya. Nimetskyi dialect Karpatskoho rehionu Ukrayiny: avtoreferat dys. na zdobuttja stupenya kand. filol. nauk: spets. 10.02.04 “Hermanski movy” [German dialect of the Carpathian region of Ukraine: author’s abstract to obtain a degree in Candidate filological Sciences: 10.02.04 “Germanic languages”]. Kyiv, 1996. 18 p. [in Ukrainian].
6. Buchenland. Handwörterbuch des Grenz- und Auslandsdeutschtums [Hand dictionary of border and foreign German]. Breslau, 1933. Vol. 1. pp. 611–644 [in German]. [Hand dictionary of border and foreign German]. Breslau, 1933. Vol. 1, pp. 611–644 [in German].
7. Czochralski J. Zur sprachlichen Interferenz. Linguistics 67. 1971. S. 5–36. [To the problem of speech interference. Linguistics 67]. 1971, pp. 5–36 [in German].
8. Drosdowski G. Damals in Czernowitz und rundum. Erinnerungen eines Altösterreicher. Klagenfurt : Verl. D. Kl. Zeitung Kärnten. 1984. 200 S. [Back in Chernivtsi and everything around. Memories of an old Austrian. Klagenfurt: publisher “Klyayn Tsaytunh” Carinthia]. 1984, 200 p. [in German].
9. Dücker J. Untersuchungen auf der lexikalischen Ebene anhand ausgewählter Konkurrentengruppen. Linguistische Studien / [Hrsg. von A. Reihe]. Berlin, 1974. S. 45–67. [Lexical level research based on selected competitive groups. Linguistic Studies [publisher A. Reihe. Berlin], 1974, pp. 45–67 [in German].
10. Schiller Friedrich. Deutsche Gröse / Carl Hanser. Sämtliche Werke. 3.Aufl. München. 1962. Band 1. 324 S. [German greatness / Carl Hanser. Selected works]. 3rd edition. München. 1962. Volume 1. 324 p. [in German].
11. Seiler F. Die Entwicklung der deutschen Kultur, Band 1. 1925. S. 1–9. [Development of German culture, volume 1]. 1925, pp. 1–9 [in German].
12. Senyk. H. Sprachkontakte und Bukowiner Deutsch. Kontaktpuren heute. Die Ukraine und der deutschsprachige Raum. Herausgegeben von Oleksandr Oguy unter Mitwirkung von Zeliko Uvanovic. Aachen : Shaker Verlag, 2014. Band I. S. 163–176. [Language contacts and Bukovinian German. Consequences of contacting today. Ukraine and German-speaking territory. Published by Oleksandr Oguy with the assistance of Zeliko Uvanovic. Aachen: Shaker Publishing. 2014. Volume 1], pp.163–176 [in German].
13. Smal-Stockyj R. Die germanisch – deutschen Kultureinflüsse im Spiegel der ukrainischen Sprache. Leipzig, 1942. S. 13, 196, 202–203, 212. [Germanic-German cultural influences in the highlight of the Ukrainian language. Leyptsyh], 1942, pp. 13, 196, 202–203, 212 [in German].
14. Wandruschka M. Interlinguistik. Umriss einer neuen Sprachwissenschaft. München. 1971. [Interlinguistics. Contours of new linguistics. Munich]. 1971 [in German].
15. Weinreich U. Languages in contact. New York. 1974 [in English].